

Advies aan Provinciale Staten		Uw contactpersoon S. Neeskens AD/STG
Tbv Statenvergadering d.d	06-03-2023	Doorkiesnummer +31 235145282 neeskenss@noord-holland.nl
Commissie NLG		
Datum commissievergadering	13-02-2023	
Onderwerp: Rapport Randstedelijke Rekenkamer Landbouw- en Voedseltransitie		21 februari 2023 1 16

De commissie NLG adviseert:

Het Rapport van de Randstedelijke Rekenkamer Landbouw- en voedseltransitie als bespreekstuk te agenderen voor de Statenvergadering van maandag 6 maart.

Uittreksel van het concept-verslag NLG 13-02-2023:

5. A-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn

5.a Rapport Randstedelijke rekenkamer Landbouw en voedseltransitie

De **voorzitter** deelt mee dat zojuist de technische briefing was van de Randstedelijke Rekenkamer waarbij is uitgelegd dat de landbouwsector voor de uitdaging om naast het zorgen voor een sterke, innovatieve landbouw ook ambitieuze maatschappelijke doelstellingen te halen. De manier van voedsel produceren, distribueren, verwerken en consumeren leidt in toenemende mate tot maatschappelijke discussie, omdat het milieu, de bodem, het klimaat, de omgeving, dierenwelzijn, de gezondheid van mensen en het verdienmodel van agrarische ondernemers onder druk staan.

De Randstedelijke Rekenkamer is ook aanwezig. De commissie kan het rapport bespreken en PS adviseren over de voordracht. Dit wordt geagendeerd voor de PS-vergadering van 6 maart.

Eerste termijn

De **voorzitter** stelt de commissie in de gelegenheid om vragen te stellen aan. De voorzitter geeft allereerst het woord aan de heer Cardol.

Statenlid **Cardol** (GL) dankt de Randstedelijke Rekenkamer voor het rapport. GL is ondanks een aantal kritische opmerkingen tevreden over het rapport. De provincie Noord-Holland komt er niet slecht van af. De transitie naar natuurintensieve landbouw kan en moet sneller en de provincie mag ook meer regie nemen om tot resultaten te komen. Er moeten dus stappen worden gezet. De rekenkamer stelt ook dat de provincie harder kan inzetten op de rol van andere schakels in de voedselketen en dat sectoren zoals de bollenteelt en de intensieve veehouderij ook onderdeel moeten worden van de transitievisie. De voedselvisie is dan ook geen losstaand beleidsdocument maar er moet gewerkt worden aan een integrale visie op de toekomst van de landbouw en de voedselketen, in samenhang met andere beleidsdomeinen zoals ruimtelijke ordening. Ook de oproep van de rekenkamer om goed te kijken naar belemmerende regelgeving en de ruimte voor verandering spreken GL aan. De brede transitie zal de komende jaren vorm moeten krijgen via het PPLG. De rekenkamer stelt ook dat het slagen van de stikstofaankpak cruciaal is. Dat wordt een zwaar traject waarin veel pijn zal worden geleden, maar er is geen andere keuze. De pijn zal niet alleen de boeren raken, maar ook andere schakels in de voedselketen tot en met de consument. Dit is dan ook een van de grote opgaven voor het volgende college. Een goede fasering met tusseninformatie met monitoring is dan ook van groot belang. Het is mooi dat het college bijna alle aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer ter harte neemt.

Statenlid Cardol heeft nog een aantal vragen. Waarin en hoe wordt voorzien in de denktank? Wat is de inzet en het resultaat van de gesprekken met de supermarktketen? Ook wordt gesproken over de rol van het landbouwportaal. Is de gedeputeerde het eens dat dit soms te vrijblijvend is en te veel vraaggestuurd? Is de gedeputeerde het hiermee eens en is de provincie bereid om meer te sturen? Er is ook veel aandacht voor de koplopers die anderen kunnen inspireren. Die koplopers hebben het vaak zwaar. Is de gedeputeerde bereid om de mogelijkheden te blijven zoeken om bedrijven die al in transitie zijn extra te ondersteunen? Kan de gedeputeerde een rapportage opstellen naar aanleiding van de expertmeeting over de NSP als input voor het vervolg op de voedselvisie en mogelijk ook als input voor het PPLG? GL kan instemmen met de voordracht.

Mevrouw **De Groot** (SP) is tevreden over dit uitstekende rapport van de Randstedelijke Rekenkamer. Het is een goede zaak dat GS de meeste aanbevelingen overnemen. De SP is wel bezorgd dat in de volgende Statenperiode wellicht andere keuzes gemaakt zullen worden. Kan de gedeputeerde daarop reflecteren?

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) dankt de Randstedelijke Rekenkamer voor het leesbare rapport met de herkenbare aanbevelingen. De fractie van D66 is ook positief dat GS de aanbevelingen grotendeels overnemen. Mevrouw Gonggrijp staat graag stil bij drie aanbevelingen omdat die voor D66 extra relevant zijn. D66 is van mening dat het beleid ten aanzien van de bollenteelt zich moet richten op het tegengaan van schade aan de bodem en met name aan het bodemleven. Is dat ook de insteek van het huidige beleid? Klopt het dat de uitwerking van de brief ook voor de bollenteelt invloed gaat hebben? Bovendien ziet D66 ook een koppeling met het PPLG om hieraan meer concreet uitvoering te geven. Klopt dat beeld?

Ten aanzien van aanbeveling 4 geeft mevrouw Gonggrijp graag mee dat het de taak van de provincie is om proactief en onafhankelijk advies te geven en om kennisdeling te organiseren, in ieder geval voor de drie doelen, natuurinclusief, kringloop en 25% lokaal consumeren. Mevrouw Gonggrijp adviseert om bijvoorbeeld living labs te organiseren en goede voorbeelden uit de provincie een podium te geven.

Ten aanzien van aanbeveling 7 merkt mevrouw Gonggrijp op dat het in Noord-Holland niet alleen gaat om de productie van biologische producten, maar ook dat de afzet maximaal moet worden gestimuleerd. Daarmee kan men immers alleen die doelstellingen van 25% lokaal behalen. Supermarkten en consumenten zijn in dezen cruciaal. D66 wil graag de invloed van de provincie maximaal aanwenden om deze gewenste beweging in gang te zetten en dat het Rijk hierin verantwoordelijkheid neemt. Het is aan het volgende college van GS om scherp te blijven op de uitvoering en de resultaten. Ten slotte stemt D66 in met de voordracht. D66 ziet dit als een hamerstuk.

Statenlid **Zoon** (PvdD) stelt vast dat het goede rapport bevestigt hetgeen de PvdD al een aantal keren heeft aangekaart. De provincie doet nu te weinig om serieus bij te dragen aan een gezond landbouwsysteem waarvan burgers, dieren, klimaat, milieu, natuur en boeren kunnen profiteren. Verder moet de provincie ook meer doen om het landbouwsysteem gezond te maken. De provincie moet duidelijke keuzes maken en knopen doorhakken, ook al is dat moeilijk. Daarnaast ontbreekt het aan initiatieven rondom de integrale aanpak en dat is een groot gemis.

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) merkt op per interruptie dat de PvdD dus van mening is dat te weinig wordt gedaan in de provincie. Het rapport geeft aan dat goede stappen worden gezet. De PvdD geeft ook aan tevreden te zijn met het rapport. Hoe verhoudt zich dit met elkaar?

Statenlid **Zoon** (PvdD) ziet dat de provincie afwacht. Het advies aan de commissie is om nu met name te gaan zitten op de uitwerking van het PPLG. De doelstelling is bijvoorbeeld om te gaan naar niveau 2 landbouw, maar vervolgens is geen invulling gegeven aan wat nu precies niveau 2 landbouw is. Dat wordt getild naar de volgende Statenperiode, terwijl dit nu al gedaan had kunnen worden.

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) begrijpt dit en zij vraagt of statenlid Zoon het ook met D66 eens is dat het altijd begint met goed beleid. Uiteindelijk komt men dan tot de gewenste resultaten. Nu is het een beetje de aanname dat het beleid niet leidt tot de gewenste doelen. Hoe ziet statenlid heer Zoon dit?

Statenlid **Zoon** (PvdD) vindt dit een goed punt. De monitoring is inderdaad niet opgepakt. Na het startpunt is geen monitoring ingezet. Hierop actie ondernemen is ook een van de aanbevelingen van het rapport. GS nemen de aanbeveling ten aanzien van meer samenhangend beleid ten aanzien van de glastuinbouw, intensieve veehouderij en bollenteelt over, maar daarbij wordt ook gezegd dat recent het uitvoeringsprogramma economie is geactualiseerd, waarvan de uitvoeringsagenda voedselvisie onderdeel uitmaakt en dat

daarmee wordt tegemoetgekomen aan aanbeveling 1. Denken GS dat met deze actualisatie serieus de eerste aanbeveling van de Randstedelijke Rekenkamer wordt afgehandeld of gaan GS dit verder uitwerken? De PvdD is van mening dat het onlogisch is om de intensieve veehouderij hiervan los te trekken. Er worden immers 1,7 miljoen dieren per dag gedood om op te eten. De instandhouding van de intensieve veehouderij past ook niet bij de groene ambities van de provincie. Daarnaast bevestigt de Randstedelijke Rekenkamer dat de provincie kan kijken hoe het geld voor bijvoorbeeld landbouwsubsidies beter besteed kan worden, zodat die middelen echt bijdragen aan een groen, diervriendelijk en gezond landbouwsysteem. Zijn GS bereid om te kijken naar de inzet van die subsidies in dat kader? De fractie van de PvdD overweegt te komen met een motie.

Verder verwacht de provincie de doelstellingen uit de Stikstofwet niet te halen. Welke doelstellingen niet en hoezo niet? Waarom treft de provincie niet met spoed extra maatregelen? Tot slot zal de provincie naar een transitiepad moeten gaan richting 2030 met een duidelijke meerjarenbegroting met duidelijke ambities en doelstellingen en monitoring, zodat meerjarig duidelijk is waar men heengaat. Hieraan moet de provincie in de komende jaren werken.

Mevrouw **Koning** (CDA) is blij met het onderzoek van de Randstedelijke Rekenkamer naar de effecten van de voedselvisie. De titel is anders, maar in het rapport gaat het met name over de voedselvisie en het beleid daaromheen. Bij de hoofdconclusie wordt gesteld dat om de maatschappelijke doelen voor onder meer stikstof, waterkwaliteit en biodiversiteit te halen, veranderingen in het landbouw- en voedselsysteem nodig zijn. Hieraan wordt meteen toegevoegd dat het van belang is dat er voor agrariërs een verdienmodel mogelijk blijft. Dat is een belangrijke opmerking, maar toch wordt hiermee weinig gedaan. Een belangrijke vraag is hoe de provincie omgaat met de Stikstofwet. Wat houdt dat in? Hoe wordt daarop beleid gemaakt? Hoe worden de beleidsvoornemens en -plannen getoetst of deze ook bijdragen aan dit verdienmodel? Dit punt wordt totaal niet uitgewerkt, niet in het rapport en niet in de voedselvisie. Deze omissie zal ertoe leiden dat in de praktijk plannen uit de voedselvisie in veel gevallen niet goed uitvoerbaar zijn en initiatieven en pilots niet voortgezet kunnen worden. De casus van de biologische appels en rooiaardappels voor de korte keten tonen bijvoorbeeld aan dat deze niet verkoopbaar zijn gebleken in de regio. Mevrouw Koning haalt nog een aantal voorbeelden aan. Het is blijkbaar heel moeilijk om deze producten in de regio te verkopen. Hoe gaat de gedeputeerde hieruit lessen trekken voor de toekomst? Deze vragen komen in de voedselvisie niet goed terug. Wat wordt precies bedoeld met producten uit de regio? Sommige producten uit de regio worden immers door geheel Nederland verkocht. Hoe gaat men daarmee om?

Verder valt op dat de uitvoering van activiteiten en projecten behorende bij de voedselvisie beperkt zijn. Er zijn nauwelijks aanvragen voor projecten. Verder valt op dat de Noord-Hollandse doelen uit de voedselvisie niet altijd goed aansluiten bij het huidige landelijke- en EU-beleid. De Randstedelijke Rekenkamer benoemt dit, maar de werkelijkheid is nadien nog weerbarstiger geworden door nieuwe regels rondom derogatie. De versnelde afbouw van derogatie in een groot deel van Noord-Holland en als gevolg daarvan het gebruik van kunstmest, dragen niet bij aan het sluiten van de kringloop. Het CDA zal op een ander

moment GS verzoeken om gezamenlijk met het hoogheemraadschap bezwaar te maken tegen de versnelde afbouw van derogatie in het gebied van het HHNK. Die afschaffing is in ieder geval funest voor de kringloopgedachte. Hoe wil de gedeputeerde in het licht van de voedselvisie en dit beleidsstuk hiermee omgaan of hebben GS inmiddels al bezwaar gemaakt? Ook is er onvoldoende relatie gelegd tussen de transitieopgave en de enorme druk op de ruimte in Noord-Holland. Dat wordt ook benoemd in het rapport. Het is een gemiste kans dat de huidige coalitie het project natuurinclusieve landbouw van het vorige college heeft stopgezet. Agrariërs konden daardoor hun project niet afronden. Het project is ook niet geëvalueerd. Het CDA vraagt uitleg aan de gedeputeerde. Daarnaast is er onduidelijkheid over het doel van de voedselvisie om alle landbouw in 2030 natuurinclusief te laten zijn. De definitie van natuurinclusief is niet helder. Dat is ook een terechte kritiek van de rekenkamer. Het is ook niet verstandig om alleen op natuurinclusief te focussen. Dit blijft een doorn in het oog van het CDA. Hoe gaat de gedeputeerde hiermee verder?

Het budget van de voedselvisie ad € 6 miljoen en alle ambtelijke inzet leveren maar weinig resultaat op. Daarnaast blijven de telers ook zitten met hun producten waardoor zij financiële schade leiden. Het CDA heeft twijfels bij het nut van de voedselvisie. Moeten de provincie hiervoor wel zoveel ambtelijke capaciteit inzetten? Sommige onderdelen die al gaande waren, zijn heus wel goed, maar sommige nieuwe projecten van de voedselvisie kennen vraagtekens. De intentie is goed, maar de uitwerking en uitvoering laten te wensen en hebben een hoog gehalte aan wensdenken. Verder ontbreekt ook echt de evaluatie. Het CDA heeft moeite met de aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer omdat enkele belangrijke bevindingen ontbreken. De grote vraag is of voortgaan op deze weg van de voedselvisie wel aansluit bij de realiteit in de agrarische sector, het toekomstperspectief voor de teelt in Noord-Holland en de wens en de portemonnee van consumenten. Het CDA zal waarschijnlijk, indien de meerderheid van de partijen hiermee verder wil gaan, een amendement indienen. Het CDA kan op deze wijze immers niet met de aanbevelingen instemmen.

Ten slotte vraagt mevrouw Koning naar de uitkomsten van de gesprekken van de gedeputeerde met de supermarkten en de banken over de transitie.

Statenlid **Cardol** (GL) stelt per interruptie vast dat mevrouw Koning een aantal prima voorbeelden heeft. Die voorbeelden maken ook duidelijk dat het nog een moeilijke stap is om die transitie te maken, maar mevrouw Koning geeft geen oplossingen. Wat zijn de voorstellen van het CDA om boeren die al in transitie zijn te helpen om hierin wel te slagen? Blijkbaar is mevrouw Koning begaan met hun lot en GL verwacht dan ook oplossingen van het CDA.

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt daarom om bij de transitie ook de verdienmodellen uit te werken. De consumenten moeten bereid zijn om die producten te kopen en dat moet in beeld worden gebracht, voordat de provincie bedrijven vraagt om in transitie te gaan.

Statenlid **Cardol** (GL) is van mening dat het niet alleen gaat om de verdienmodellen. Welke oplossingen draagt het CDA aan voor de veranderingen in de andere schakels in de keten die ook nodig zijn?

Mevrouw **Koning** (CDA) geeft aan dat de betreffende producten wel te koop zijn bij de supermarkten. Sommige producten worden ook speciaal gepromoot met speciale verpakkingen, waarop wordt vermeld dat die producten bijdragen aan meer biodiversiteit en een beter milieu en dan is het de consument die dit meer moet gaan kopen.

Statenlid **Cardol** (GL) hoort graag van het CDA wat de oplossing is voor het afzetprobleem.

Mevrouw **Koning** (CDA) geeft aan dat deze transitie tijd nodig heeft. Het proces moet zo worden ingestoken dat de gehele keten daarin meegaat, want anders is dit tot mislukken gedoemd.

De heer **Mangal** (DENK) sluit aan bij de meeste vragen van zijn collega's. De fractie van DENK heeft al bij de maidenspeech van het Statenlid duidelijk gemaakt dat korte ketens de voorkeur hebben, waarbij natuurinclusief het sleutelwoord is. De heer Mangal is echter nogal verontrust over het antwoord wat tijdens de technische sessie werd gegeven op de vraag naar de definitie van wat natuurinclusieve landbouw is. Als er een consensus moet komen over die definitie is bij voorbaat de objectiviteit gesneuveld. DENK vraagt om duidelijk te zijn. Er is immers een verschil tussen de acceptatie van een objectief vastgestelde definitie en consensus over wat dat zou moeten zijn. Bij dit laatste zeggen de doelstellingen immers niets. Hoe staat de gedeputeerde hierin en hoe wordt gezorgd dat niet gemarchandeerd wordt met die definitie?

Ten aanzien van de levensvatbaarheid van de landbouwbedrijven, vraagt de heer Mangal met wie de kleinschalige boeren moeten concurreren, met de wereld of met het boerenbedrijf verderop? Er wordt immers gezocht naar de verkleining van het landbouwbedrijf. Concurreren zij ook met de intensieve veeteelt? Want deze wordt niet meegenomen in deze voedselvisie, maar is wel een belangrijke leverancier in de voedselketen. Valt er wel te concurreren met deze mastodonten? Hoe wordt voorkomen dat juist de mensen die hun best doen eruit worden geconcentreerd? Hoe wordt omgegaan met de succesvolle bedrijven, zoals in de Lolkemeerpolder, die plaats moeten maken voor distributiecentra waar producten van de wereldconcurrentie de stad in worden gedistribueerd? Hoezo dan korte ketens? En dat ook nog eens op het stukje meest vruchtbare grond van Amsterdam. Hoe kijkt het college hiertegen aan? Ten slotte vraagt DENK voor wie er wordt verbouwd. Is dat voor de mens of voor de dieren van de intensieve veeteelt? Mocht dit niet voor de mens zijn, moet de heer Mangal zijn beeld over de korte ketens immers bijstellen.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) dankt de Randstedelijke Rekenkamer voor het duidelijke rapport. Noord-Holland heeft in ieder geval al een voedselvisie en het bijbehorende beleid, maar dat is nog lang niet klaar. De PvdA wil hiermee doorgaan. Het is goed dat GS de adviezen uit het rapport grotendeels overnemen. GS staan ook zeker open voor verbetering en hopelijk ook voor een versnelling. De keten is zo sterk als de zwakste schakel. De consument moet immers om en in tijden van grote inflatie bij de boodschappen is dat lastiger geworden. Graag een reflectie van de gedeputeerde hierop. Mevrouw Jellema voelt ook mee met hetgeen mevrouw Koning van het CDA inbrengt over de verdienmodellen en de afzetmarkten. Dit is

belangrijk, maar laat ook onverlet dat de PvdA door wil gaan met de transitie. De gedeputeerde heeft ook nooit gezegd dat het allemaal gemakkelijk zou zijn of worden. Mevrouw Jellema geeft graag het voorbeeld van een agrariër die problemen heeft met de korte ketens en de export naar Duitsland. Het is belangrijk om zaken goed af te wegen. Ten slotte moet de monitoring inderdaad verbeterd worden, want dit geeft inzicht in uitzicht. Uiteindelijk kan de fractie van de PvdA samen met de reactie van GS, instemmen met deze voordracht.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) geeft aan dat het helaas ook mis kan gaan met de voedselvoorziening, zoals in Sri Lanka en Rusland is aangetoond. Men moet voorzichtig omgaan met de voedselvoorziening. De werkelijkheid is weerbarstig en de politiek gaat hieraan weleens voorbij. Daarnaast hoeft men niet bestaande problemen ook niet aan te pakken. De oplossing is om zichzelf goed te informeren over de realiteit. Het klopt ook niet wat er gezegd wordt over de verzuring van de bodem in het stikstofverhaal, afgezien van de buitengewoon lage hoeveelheden waarover het gaat. Helaas wordt er maar weinig getalsmatig inzicht gegeven. Verder worden boeren helaas gedwongen om natuurlijke mest af te voeren. Vervolgens moeten zij dan nitraten voor veel geld aanschaffen. Het lukt immers niemand om eiwitten aan te maken zonder stikstof. Boeren weten goed waarmee zij bezig zijn, innoveren al voortdurend en zijn altijd al in transitie omdat zij zich steeds aan nieuwe en steeds strengere bestaande regels moeten houden. Het lukt nu aardig om die sector om zeep te helpen. De fractie van de PVV wacht het amendement van het CDA af. Vermoedelijk zal de PVV het amendement steunen, afhankelijk van de inhoud.

De heer **De Wit** (VVD) zou graag twee relevante lijnen toevoegen aan het rapport. Voedsel is niet vanzelfsprekend en wordt op het wereldtoneel een belangrijke factor. Wat nu gebeurt met olie en gas, kan ook voor voedsel gaan gelden. Dit is belangrijke geopolitieke lijn. Nederland en zeker Europa moeten het belang van landbouw en de productie in de landbouw erkennen. Dit moet gepaard gaan met de transitie en de opgave. Handel wordt immers een politiek wapen en de innovatiekracht van Nederland is een belangrijke asset. De tweede lijn is dat boeren en tuinders vaak prijsnemers zijn op de wereldmarkt. Dit is een essentieel vertrekpunt bij het verdienmodel, omdat het begrip verdienmodel of verdienvermogen centraal staat in het provinciale beleid. Dat is terecht, maar ook een worsteling. Uiteindelijk moet de individuele ondernemer immers besluiten welk product hij wel of niet gaat voeren en dat heeft te maken met afzet, volumes en prijzen. Dit laat zich lastig vangen in het provinciale beleid. De heer De Wit worstelt hiermee en voelt met zowel GL als met het CDA mee. Het is inderdaad belangrijk om te verduurzamen en om de milieu-impact te verminderen, het sluiten van meer regionale kringlopen. Anderzijds moeten boeren ook een boterham verdienen en heeft men te maken met het systeem en de wereldmarkt. Het rapport bevestigt deze worsteling. In de komende jaren moet de provincie hierop antwoorden proberen te vinden. De VVD is van mening dat de effecten van het huidige beleid moeten worden gemonitord voordat nieuw beleid wordt opgesteld. De conclusie is dat men de provinciale impact momenteel nog niet weet.

Statenlid **Zoon** (PvdD) begrijpt per interruptie de VVD niet helemaal. De VVD wil eerst monitoren, voordat nieuw beleid wordt gemaakt, maar de provincie is nu juist bezig is om het PPLG vorm te geven, gezien de harde deadline vanuit de minister. Kan het volgens de VVD niet en monitoring en nieuw beleid zijn?

De heer **De Wit** (VVD) wil niet opnieuw de discussie aangaan over de voedselvisie. Die is er immers al. De heer De Wit wil sommige aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer in de verbreding van die visie niet meenemen, voordat bekend is wat de effecten zijn van het beleid wat al is opgetuigd. Dit is ook een EU- en een nationaal vraagstuk, naast een provinciale aangelegenheid. Het is ook niet duurzaam om maar gewoon ergens een ad hoc projectje te doen.

Mevrouw **Koning** (CDA) stelt per interruptie vast dat de VVD de voedselvisie wil opnemen in het PPLG en daarmee door wil gaan. Daarin staat echter wel dat in 2030 alle grondgebonden landbouw natuurinclusief moet zijn. Mevrouw Koning kan zich niet voorstellen dat de VVD dat onderstreept.

De heer **De Wit** (VVD) heeft de ambitie van de voedselvisie ondersteund. Dit is immers een onderdeel van de ambitie om te verduurzamen. Deze ambitie wordt ook gevoeld in de sector. Ondernemers willen ook verduurzamen. De VVD staat dus voor een groenere landbouwsector en wil die ambitie van de voedselvisie voortzetten.

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt vervolgens per interruptie of de VVD de mening van het CDA deelt dat de gestelde doelen realistisch en haalbaar moeten zijn. Anders is het immers niet haalbaar.

De heer **De Wit** (VVD) antwoordt bevestigend. De heer De Wit is ook benieuwd naar de effecten van het huidige beleid in de praktijk, want daar zit de crux.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) voelt per interruptie mee met de VVD. Iedereen wacht met smart op meer monitoring om te weten waar men staat. Klopt dat?

De heer **De Wit** (VVD) antwoordt bevestigend. Daarom heeft de VVD ook aan de rekenkamer gevraagd hoeveel mensen en bedrijven hiermee worden bereikt, want dat is waar die effecten uiteindelijk ook zichtbaar moeten worden.

Statenlid **Cardol** (GL) vraagt per interruptie of GL ervan uit mag gaan dat de doelen van de voedselvisie dus niet onderhandelbaar zijn voor de VVD in een volgend college.

De heer **De Wit** (VVD) wil niet vooruitlopen op die onderhandelingen. De heer De Wit legt uit dat het erom gaat waar de provincie haar rol kan pakken, richting sector en ondernemers die voor keuzes staan. Daarvoor is het cruciaal om te weten wat de effecten zijn van het huidige

provinciale beleid en van daaruit kan gekeken worden wat nog meer past bij die provinciale rol.

Verder is de VVD blij dat de regelgeving ook gesignaleerd wordt als een belangrijk onderdeel van de transitie. De VVD steunt van harte de lobby van het college. Dit kan veel impact hebben op de keuze voor een bepaalde verduurzaming van een bedrijf. Daarnaast is de VVD van mening dat er een kronkel zit bij de mestwetgeving, waar gecompenseerd wordt met kunstmest. De VVD wil bij dergelijke punten blijven kijken naar waar de provincie soms een duwtje kan geven.

Verder is de visie van de provincie heel ambitieus, maar het budget van de provincie voor de voedselvisie is beperkt. Hoe breed kan de provincie gaan met aanvullend beleid bij de transitie? De VVD roept op om de provinciale budgetten op een reële manier in te zetten. Ten slotte vraagt de heer De Wit hoe de politiek, de wetenschap en andere initiatieven de mensen bereiken die hiermee dagdagelijks bezig zijn. Er zijn duizenden ondernemers in deze sector in Noord-Holland actief. De VVD vindt een van de belangrijkste vragen of de politiek weet hoe men de mensen in de praktijk kan bereiken, zodat die sector verduurzaamd kan worden. De VVD heeft hierop het antwoord nog niet gevonden.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt per interruptie of de VVD hiertoe ook de consumenten rekent. De PvdA ziet te vaak dat mensen niet duurzaam consumeren.

De heer **De Wit** (VVD) is van mening dat deze relevante vraag het verdienmodel raakt. Gelukkig wordt breder in de keten gekeken, dan alleen naar de producerende kant van de keten. Anderzijds is de provincie geen marketingbureau wat moet promoten welke biologische producten de consument zou moeten eten. De VVD is van mening dat de consument uiteindelijk zelf bepaalt wat hij/zij eet.

De heer **Mantel** (JA21) dankt de Randstedelijke Rekenkamer voor het uitgebreide rapport. De fractie van JA21 deelt de mening van de rekenkamer dat het verdienmodel van boeren en tuinders onder druk staat. Het is dan ook goed om te lezen dat het college ruimte wil geven aan de politieke doelen van het nieuw te vormen college voor wat betreft de middelen, zoals staat te lezen in aanbeveling 5. De fractie van JA21 is verheugd dat het gaat om politieke doelen, want dat schept duidelijkheid.

Ten aanzien van aanbeveling 3, vraagt de fractie van JA21 wanneer GS de uitkomsten van dit onderzoek verwachten te kunnen delen. Ten slotte geeft heer Mantel het CDA een compliment voor het uitstekende betoog. De fractie van JA21 wacht het CDA-amendement af en ziet uit naar de behandeling in de Statenvergadering.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) dankt de Randstedelijke Rekenkamer voor het heldere rapport en de uitleg vanmorgen. Mevrouw Hoogendoorn merkt op dat agrariërs wel willen, maar niet kunnen, omdat het financieel niet kan of omdat regels alternatieve verdienmodellen tegenhouden, zoals bij een zorgboerderij.

Mevrouw Hoogendoorn vat vervolgens de vier deelconclusies samen en is van mening dat aanbeveling 3 steviger mag worden geformuleerd. De middelen die aan de landbouw- en

voedseltransitie worden besteed mogen ook echt uit de jaarstukken blijken. Verder heeft de ChristenUnie op 4 juli 2022 met motie 133 verzocht om een expertmeeting met betrekking tot de rol van de supermarkten en retail-organisaties met als doel om te onderzoeken wat zij kunnen betekenen bij de verdienmodellen van boeren. Wat is de status daarvan?

De **voorzitter** dankt en geeft het woord aan gedeputeerde Zaal voor de beantwoording.

Gedeputeerde **Zaal** begint met een dankzegging aan de Randstedelijke Rekenkamer voor het onderzoek. Het is altijd fijn als het beleid vanuit een wetenschappelijk perspectief wordt beoordeeld en wordt afgezet richting andere provincies. Voor GS is het rapport een reden om te blijven doen wat al wordt gedaan. In het rapport wordt ook niet geadviseerd dat de voedselvisie niet meer moet bestaan of heroverwogen moet worden. Integendeel. De provincie Noord-Holland is goed bezig en zet stevige ambities neer in vergelijking tot andere provincies. De provincie Noord-Holland kan wel nog meer doen en ook sneller. De gedeputeerde wil daarom hiermee doorgaan en nog meer inzet plegen. De gedeputeerde wil dan ook geen discussie voeren over de al aangenomen en vastgestelde voedselvisie. De gedeputeerde zal de resterende tijd van deze coalitieperiode hiermee voortvarend aan de slag gaan. Het rapport gaat over 2021 en op dat moment was de voedselvisie net gestart. Inmiddels worden wekelijks stappen gezet. Verder is de rol van de provincie in het gehele speelveld ook beperkt. De provincie moet doen wat kan en invloed uitoefenen op partijen in de keten en het Rijk, om zaken beter vorm te geven en op elkaar laten aansluiten.

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt per interruptie of de gedeputeerde ook beter en ook beleidsmatig naar de verdienmodellen wil kijken.

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat de gehele voedselvisie gebaseerd is op het bieden van perspectief en het bieden van verdienmodellen. Men kan echter niet blijven doen wat men doet, want de bedoeling is natuurinclusieve landbouw samen met een passend verdienmodel. Dat is evident en een van de belangrijkste onderdelen van de voedselvisie, maar ook ingewikkeld. Het voorbeeld van de 10.000 biologische appels is illustratief daarvoor. Uiteindelijk zijn die appels verkocht met behulp van de provincie en heeft de boer hieraan ook verdiend. Het kan dus wel.

De gedeputeerde heeft dit voorbeeld ook besproken met minister Van der Wal, om aan te tonen dat iets niet goed zit in de keten. Het is dus belangrijk dat supermarkten en consumenten in die transitie meegaan.

De **voorzitter** vraagt de commissieleden om niet vragen te stellen die in de eerste termijn al gesteld zijn, want de beantwoording van de gedeputeerde moet nog volgen. De voorzitter geeft het woord aan mevrouw De Groot voor een interruptie.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt per interruptie hoe de gedeputeerde c.q. de provincie Noord-Holland de concurrentie wil aangaan met bijvoorbeeld Unilever, met hun goedkope manier van werken.

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat de provincie niet bezig is om producten in de markt te zetten. De provincie Noord-Holland is dan ook geen concurrent van Unilever. Alternatieven voor de grootschalige export moeten wel duidelijk worden voor boeren, supermarkten en consument en dat daaronder andere verdienmodellen kunnen liggen. De korte keten ambitie is ook niet voor niets 25%, ook omdat de gedeputeerde zich geen wereld kan voorstellen waarbij voor 100% uit de korte keten wordt gegeten. Bovendien worden niet alle producten die graag gegeten worden, ook niet in Noord-Holland geteeld. Dit aandeel kan echter wel omhoog. Verder gaat het bij de afzet, bijvoorbeeld naar Duitsland, ook om het aantal schakels. Ook dat kan een korte keten realiseren. Het gaat dus niet alleen om een afstand van 20 km of 100 km. Er moet goed worden bekeken of schakels eruit kunnen.

Verder zijn veel vragen gesteld over de monitoring. GS hebben vorige week de uitvoering van de uitvoeringsagenda vastgesteld en daarin zit ook het plan voor de monitoring. In Q2 wordt dit opgeleverd. Het rapport van de Randstedelijke Rekenkamer kwam dus wat betreft iets te vroeg. De monitoring komt naar PS en in 2024 wordt ook nog geëvalueerd.

De gedeputeerde heeft geen glazen bol over de verkiezingen, maar GS vinden het verstandig om het gevoerde beleid van de voedselvisie voort te zetten. De denktank is in december 2022 gestart en komt twee keer per half jaar bij elkaar. Voor 2024 zijn in ieder geval al de financiën geregeld. De gedeputeerde hoopt dat dit in stand blijft, maar tijdens de onderhandelingen kunnen zaken ook veranderen. Er is in ieder geval met deze voedselvisie al een basis neergezet.

Verder is de denktank in december 2022 gestart en die komt twee keer per half jaar bij elkaar. Er is ook een expertmeeting gehouden samen met supermarkten en in Q1 van 2023 volgt daarover een brief. GS zien voor de supermarkten een grote rol in de ketenbenadering. De gedeputeerde deelt ook de mening dat de koplopers blijvend ondersteund moeten worden. De gedeputeerde heeft dit ook al eerder toegezegd. Er komt een living lab waarin de facilitering van de koplopers wordt onderzocht. Dit is in uitvoering. Veel zaken die genoemd worden, komen in de komende maanden naar PS toe.

Verder is ook een van de aanbevelingen, dat de provincie ook te maken heeft met de bollen-, de sierteelt en de intensieve veehouderij. Het was een politieke keuze om dat niet in de voedselvisie op te nemen. Dat betekent echter niet dat GS niet integraal werken. Dit zal allemaal samenvallen in het PPLG. Het is een uitdrukkelijke wens van GS om de voedselvisie in het PPLG op te nemen en op dat moment kan de provincie ook aanspraak maken op het transitiefonds van het Rijk. Daarmee komen dus veel meer middelen beschikbaar dan die € 6 miljoen.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) merkt per interruptie op dat het PPLG een soort container wordt waarin alles moet vallen. Mevrouw Jellema is daarover een bezorgd. Is gedeputeerde Zaal voor het PPLG de aanspreekpersoon? Momenteel is gedeputeerde Rommel dat immers.

Gedeputeerde **Zaal** legt uit dat de voedselvisie en haar ambities gewoon blijven bestaan. De gedeputeerde is verantwoordelijk voor die uitvoering. De voedselvisie verdwijnt dus niet, maar die ambities worden gekoppeld aan de andere ambities in de gebiedsprocessen. De

gedeputeerde zal hieraan vanuit landbouw stevig meewerken, naast gedeputeerde Rommel die dit vanuit natuur en stikstof doet. Het is dus een coproductie.

Verder wordt nog op papier gezet wat voor de expertmeeting wordt gedaan. Dat wordt ook ingebracht in het PPLG. De voedselvisie is ook niet het enige beleid van de provincie voor transitie en verduurzaming van landbouw en voedsel. De provincie Noord-Holland heeft ook voor de bollen en de intensieve veehouderij een fieldlab. Er is bijvoorbeeld ook al een verbod op een nieuwe vestiging van intensieve veehouderijen. Landbouwgrond die ter beschikking komt wordt dus niet gebruikt voor de intensieve veehouderij.

Daarnaast heeft de Randstedelijke Rekenkamer geconcludeerd dat het oude beleid is gestopt. Dat is juist. Dat is inderdaad afgerond. Die motie is netjes afgedaan en de commissie heeft dat ook geconcludeerd. Veel van het geleerde is meegenomen in de voedselvisie. De gedeputeerde verwierpt de suggestie dat in de vorige periode sprake was van een uitgebreid voedselbeleid. Het was slechts een motie, die keurig is afgedaan.

Ten aanzien van de definitie van natuurinclusief legt de gedeputeerde uit dat de technische vraag hierover al uitgebreid is beantwoord. De definitie wordt door de WUR en LNV opgesteld. Het is dus niet zo dat lobby-partijen daarop een bepaalde invloed kunnen hebben. De gedeputeerde vindt dit zeer betrouwbare organisaties die best een definitie kunnen maken. Verder valt te verwachten dat die definitie uiteindelijk weer tot discussie zal leiden. De gedeputeerde is van mening dat met deze definitie en de monitoring in deze provincie gekeken kan worden naar de effecten van het beleid. In de provincie Noord-Holland wordt ongeveer 59% van de landbouwgrond gebruikt voor diervoer, ook vanwege de vele graslanden. De gedeputeerde wil dit best nader uitzoeken. De provincie Noord-Holland vindt het ook belangrijk dat meer landbouwgrond voor menselijke consumptie wordt aangewend dan voor diervoer.

Mevrouw **Koning** (CDA) brengt per interruptie in dat dieren, gras dat groeit op de veenweidegebieden, dus waar vaak geen andere producten kunnen groeien, omzetten in producten voor menselijke consumptie. Dat is dus juist goed.

Gedeputeerde **Zaal** deelt die mening gedeeltelijk. Anderzijds heeft het consumeren van dierlijke producten bepaalde nadelen voor het klimaat. Deze grond kan misschien beter worden gebruikt voor de teelt van veldbonen of lupinen. Gelukkig zijn er al veel boeren in Noord-Holland die bijvoorbeeld lupinen willen telen. De gedeputeerde ziet dus nog meer kansen om te telen voor menselijke consumptie.

De heer **Mangel** (DENK) vraagt per interruptie of het percentage dat voor diervoer wordt ingezet, kan worden ingezet voor de korte ketens.

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt bevestigend. De kringbouwlantbouw is een van de belangrijkste ambities.

De heer **Mangel** (DENK) vraagt per interruptie om te bedenken aan welke boeren grasland wordt gegeven voor begrazing, dus aan boeren die meedoen aan de korte ketens in plaats van aan boeren die zich bezighouden met intensieve veeteelt.

Gedeputeerde **Zaal** legt uit dat de gronden bijna nooit van de provincie zijn. Daarmee is de invloed van de provincie ook beperkt. Het is belangrijk om de kringlooplandbouw zo veel mogelijk sluitend te maken en dit wordt met de uitvoeringsregeling van de voedselvisie gestimuleerd.

De heer **De Wit** (VVD) stelt per interruptie vast dat de provincie ook kansen ziet voor het stimuleren van de teelt van andere gewassen voor menselijke consumptie. Hopelijk wordt dit wel aan de ondernemer overgelaten. Verder zal de provincie toch niet een bepaalde teelt gaan verplichten in de pachtcontracten?

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat de vrijheid van de ondernemer voorop staat, weliswaar binnen de omgevingswaarde. Dit gaat dus ook gevolgen hebben voor de bollenteelt. Verder heeft de provincie ten aanzien van de eigen gronden experimenteerruimte. De provincie stelt bijvoorbeeld al bepaalde eisen aan de gewasbescherming, waarbij bijvoorbeeld bekeken kan worden om het aandeel biologische producten te verhogen. De experimenteerruimte wordt dus gebruikt om meer op de doelen te sturen.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) is per interruptie daarover verheugd. Wordt met een vergrootglas gekeken naar de eigen gronden? Bij het pachtbeleid is immers nog een hele wereld te winnen, bijvoorbeeld bij de niet-kerende grondbewerking, et cetera.

Gedeputeerde **Zaal** stelt voor om dit punt een keer te agenderen bij de gedeputeerde grond. Verder is bij de uitwerking van de voedselvisie ook gesproken over hoe men die gronden kan gebruiken voor dit soort doelen. De experimenteerruimte is echter ook beperkt. De provincie moet bij de pachtgronden immers ook in beginsel de markt volgen en marktconforme afspraken maken.

Vervolgens legt de gedeputeerde uit dat zij geen bezwaar zal maken tegen derogatie, omdat dit Europese regelgeving is. De gedeputeerde schaart zich achter die regelgeving, ongeacht haar eigen opvattingen. Achter de Europese regelgeving zitten ook belangrijke doelen. De kansen voor de kringbouwlantbouw moeten echter wel nog goed worden bekeken.

De heer **Mangel** (DENK) vraagt per interruptie hoe de Lutkemeerpolder in de voedselvisie kan passen of de distributiecentra, die daarvoor in de plaats moeten komen.

Gedeputeerde **Zaal** deelt mee dat dit eerder is besproken. De keuze van wat met dat gebied gebeurt is aan Amsterdam.

De **voorzitter** dankt en stelt voor om de nog openstaande vragen in de tweede termijn te behandelen. De voorzitter heeft genoteerd dat de PvdD overweegt om met een motie te

komen en het CDA met een amendement. De voorzitter vraagt de fracties om in tweede termijn ook mee te nemen of het een bespreekstuk wordt.

Tweede termijn

Statenlid **Zoon** (PvdD) merkt op dat gedeputeerde Zaal niet aanwezig is bij de bespreking aanstaande donderdag van het PPLG. Het PPLG wordt opgeknipt in vijf blokjes. In de voedselvisie wordt echter al een beeld geschetst van Noord-Holland richting de toekomst. Hoe zorgt gedeputeerde Zaal ervoor dat haar beleid terecht komt in het PPLG? Komt de gedeputeerde al vooraf met een aantal bouwstenen die bij de uitwerking van het PPLG worden meegenomen?

De **voorzitter** vraagt of de PvdD nog steeds een motie overweegt. Dat is het geval.

Mevrouw **Koning** (CDA) dankt de gedeputeerde voor de antwoorden. Mevrouw Koning deelt de mening van andere partijen dat ook de voedselzekerheid en de prijs van voedsel bij deze transitie meegenomen moeten worden. Deze elementen missen in deze visie en ook bij de punten van de Randstedelijke Rekenkamer.

De **voorzitter** vraagt of het voor het CDA ook een bespreekstuk is. Dat is het geval.

De heer **Mangal** (DENK) wil nog een keer ingaan op de Lutkemeerpolder. De vraag bij de voedselvisie is hoe met vruchtbare grond in deze provincie moet worden omgegaan. De heer Mangal vraagt om een bredere visie daarop. Verder heeft de heer Mangal geen antwoord gekregen op de vraag hoe met de intensieve veeteelt moet worden omgegaan.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vraagt om een wetenschappelijke onderbouwing van de mogelijke nadelen van vleesconsumptie voor het klimaat.

De heer **De Wit** (VVD) geeft aan dat in Duitsland 6% van de consumptie van levensmiddelen biologisch is. In Nederland is dat ongeveer 4,5%. Verder is in Duitsland ongeveer 10% van het landbouwareaal biologisch en in Nederland is dat ongeveer 4%. De oorzaak van dat verschil is misschien het verschil in organisatiegraad tussen hoe de agrarische sector en de levensmiddelensector georganiseerd zijn. Herkent de gedeputeerde dit wellicht vanuit de gesprekken met bijvoorbeeld de supermarkten of de levensmiddelenindustrie? Zo niet, is dit wellicht een punt om in zo'n gesprek te agenderen en te analyseren. Te meer omdat die consumenten best vergelijkbaar zijn.

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) geeft aan dat het belangrijk is om een stapje harder te lopen. Dat blijkt ook uit het rapport. Mevrouw Hoogendoorn is van mening, net zoals de PvdD, dat het belangrijk is om dit integraal aan te pakken en dat het samen met het PPLG opgepakt wordt. Komt die brief van Q1, voor of na de verkiezingen?

De **voorzitter** geeft het woord aan gedeputeerde Zaal voor de beantwoording in tweede termijn.

Gedeputeerde **Zaal** heeft al gezegd dat het rapport haar heeft geïnspireerd om harder te lopen. Dat is inmiddels ook al het geval. Inmiddels zijn tientallen projecten gestart en een tweede versie van de uitvoeringsregeling komt eraan, waarvoor al veel aanmeldingen zijn geweest, waarbij zaken zijn verbeterd en nu weer nieuwe aanmeldingen kunnen komen. Dit wordt integraal aangepakt via het PPLG. De gedeputeerde ziet de gebiedsprocessen als een grote kans om de ambities van de voedselvisie en bijvoorbeeld de 100% natuurinclusief te vertalen naar de concrete gebieden, waarbij de KPI's voor natuurinclusief per gebied kunnen worden toegepast. Bij de gebiedsprocessen van het PPLG ziet men ook best grote verschillen bijvoorbeeld tussen de Kop van Noord-Holland, waar men op grootschalige wijze groente kan verbouwen en de veenweidegebieden, waarbij veel meer gekeken kan worden naar kringlooplandbouw. Het is dus een hele positieve ontwikkeling dat de ambities van de voedselvisie concreet vertaald kunnen worden naar die gebieden, waarbij ook de consument en de gemeenten eenvoudiger betrokken kunnen worden. Verder moet men uiteraard het effect op voedselzekerheid nooit vergeten. Voor de voedselzekerheid is het belangrijkste dat er voldoende schoon water is en een gezonde bodem. Voor de lange termijn moet men naar het systeem op een duurzame wijze kijken. Daarbij is de verhouding tussen veevoer en menselijke consumptie een belangrijk thema, wat in de voedselzekerheid kan worden meegenomen.

Ten aanzien van de Lutkemeerpolder legt de gedeputeerde nogmaals uit dat GS niet treden in de bevoegdheden van de gemeente Amsterdam. Er ligt ook al een onherroepelijk bestemmingsplan. De ambities van de provincie Noord-Holland gaan over de gehele provincie en de provincie heeft maar weinig invloed op wat in een klein gebied in een bepaalde gemeente gebeurt.

Verder heeft het college in Berlijn ook met de minister gesproken over biologische landbouw. De gedeputeerde denkt dat dit meer iets is voor LNV, om te bekijken waarom de biologische landbouw in Duitsland sneller is gegaan. De gedeputeerde neemt dit punt zeker mee, maar denkt ook dat het breder is dan de organisatiegraad, omdat in Duitsland meer grond beschikbaar is. Daarnaast zijn in Duitsland de consumenten misschien ook kritischer over voeding.

De heer **De Wit** (VVD) merkt per interruptie op dat bij de organisatiegraad wellicht een taak ligt voor de provincie, om dit te faciliteren ten opzichte van de andere vraagstukken in de keten. Daarnaast kan men de organisatiegraad wellicht combineren door het geld naar Noord-Holland te halen om die transitie te betalen. De heer De Wit waardeert dat de gedeputeerde hiermee op pad gaat.

De heer **Mangal** (DENK) wil per interruptie ook graag meegeven aan de gedeputeerde dat de beprijzing van de producten in Duitsland lager is. In Nederland zijn de producten 25% tot 50% duurder dan in de omliggende landen.

Gedeputeerde **Zaal** is het hiermee eens. De true pricing is ook al bij het vaststellen van de voedselvisie besproken. Dit ligt vooral bij LNV. De provincie zal dit bij LNV ook onder de aandacht brengen. De provincie heeft verder weinig invloed op de intensieve veehouderij. De eiwittransitie is wel een onderdeel van de voedselvisie. De provincie stimuleert het eten van meer plantaardig voedsel en dus minder dierlijk, maar de provincie kan uiteindelijk de consument tot niets verplichten. Het gaat dus vooral om het stimuleren van de omschakeling van boeren en het kennisdelen. De aanwezigheid van intensieve veehouderij in Noord-Holland is ook een feit van de marktwerking, waarop de provincie weinig invloed heeft en wil hebben.

In reactie op de PVV deelt de gedeputeerde mee dat er uitvoerig wetenschappelijk bewijs beschikbaar is. De gedeputeerde kan dit op een ander moment eventueel aanreiken.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) geeft per interruptie aan dat al jaren €100.000 beloning voor dit bewijs is uitgelooft door een Zwitser.

Mevrouw **Koning** (CDA) verwijst per interruptie naar het dreigende scheurverbod voor blijvend grasland, omdat vanwege derogatie de angst bestaat dat veel grasland wordt omgezet en geploegd. Dit wil men echter niet omdat het grasland veel biodiversiteit levert. Hoe gaat de gedeputeerde daarmee om?

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat de provincie goed moet bekijken welk gebied dat betreft. Bij een veenweidegebied is het grasland uiteraard het beste voor de biodiversiteit en de natuur, maar dat geldt niet voor alle gebieden in Noord-Holland.

Mevrouw **Koning** (CDA) merkt per interruptie op dat het dreigende scheurverbod voor blijvend grasland wel geldt voor alle gebieden in Noord-Holland. Mevrouw Koning wil graag op een later moment van de gedeputeerde horen hoe de provincie hiermee omgaat.

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt bevestigend. Dit is een onderdeel van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) en het GLB en dit kan inderdaad op een later moment besproken worden.

De gedeputeerde geeft vervolgens aan dat bij pacht 10% experimenteerruimte wordt gebruikt voor agroforestry, strokenteelt en akkerbouw zonder mest. Er wordt dus al veel gedaan. De gedeputeerde kan eventueel hierover nog verder informeren. De brief over de supermarkten wordt waarschijnlijk nog voor de verkiezingen aangeleverd. De gedeputeerde vraagt om begrip.

De **voorzitter** rondt de bespreking af en dankt de gedeputeerde en de Randstedelijke Rekenkamer. Het agendapunt gaat als bespreekstuk naar PS op 6 maart 2023.